POLICYSAMMANFATTNING FRÅN ENTREPRENÖRSKAPSFORUM

NYFÖRETAGANDE OCH NÄRHETEN TILL FINANSIELLT KAPITAL

ENTREPRENÖRSKAPS FORUM

PS från Entreprenörskapsforum

En viktig uppgift för Entreprenörskapsforum är att finna nya vägar att nå ut och sprida de resultat som forskningen genererar. Den skrift du håller i din hand är ett resultat av detta arbete.

I en ambition att popularisera och tillgängliggöra delar av den forskning som sker vid universitet och högskolor i Sverige och internationellt tar vi fram policysammanfattningar under rubriken, PS från Entreprenörskapsforum.

Vill du snabbt och enkelt ta del av slutsatser och policyrekommendationer? Läs då Entreprenörskapsforums Policysammanfattningar, PS från Entreprenörskapsforum, som på några minuter sätter dig in i flera års forskningserfarenheter.

Om Entreprenörskapsforum

Entreprenörskapsforum är en oberoende stiftelse och den ledande nätverksorganisationen för att initiera och kommunicera policyrelevant forskning om entreprenörskap,innovationer och småföretag. Stiftelsens verksamhet finansieras med såväl offentliga medel som av privata forskningsstiftelser, näringslivs- och andra intresseorganisationer, företag och enskilda filantroper. Författarna svarar själva för problemformulering, val av analysmodell och slutsatser i rapporten. För mer information se www.entreprenorskapsforum.se

© Entreprenörskapsforum, 2013
Foto: Stock.XCHNG

NYFÖRETAGANDE OCH NÄRHETEN TILL FINANSIELLT KAPITAL

Mikaela Backman

Varför är finansiellt kapital (banker) viktigt?

Anledningen till att banker och närheten till banker är så viktigt för nyföretagande och därmed entreprenörskap är att finansiellt kapital är nödvändigt för att ett nytt företag ska kunna etableras. Det finansiella kapitalet kan härstamma från entreprenörens eget kapital och/eller från vänner och familj, det vill säga informellt kapital. Om det informella kapitalet inte täcker de initiala kostnaderna och investeringarna måste entreprenören söka externt kapital genom riskkapital och banker. Riskkapital finansierar endast ett litet antal nya företag och är främst koncentrerat till Stockholm och Göteborg. Detta innebär att banker står för den största andelen av externt finansiellt kapital. I Sverige har ungefär hälften av alla små företag banklån (Berggren med flera, 2001). Berggren och Silver (2010) bekräftar detta mönster och finner att cirka tre fjärdedelar av alla svenska företag har banklån. De finner även att företag som ligger på landsbygden är mer beroende av denna typ av finansiellt kapital, vilket beror på att det finns färre alternativ till att låna externt kapital. Eftersom banker står för den största delen av utlåningen, samtidigt som de finns representerade i alla Sveriges kommuner, fyller banker en viktig funktion i samhället för nyföretagande och entreprenörskap.

Banker och nyföretagande

Det övergripande finansiella systemet med institutioner och lagar är självklart viktigt för ett lands välmående och tillväxt. Vad som också bör betonas är att den lokala banksektorn är väsentlig för nyföretagande och regioners tillväxt (Backman, 2013). Även om utvecklingen rörande internetbaserade finansiella tjänster för privatpersoner har ökat under senare år har samma utveckling inte skett avseende företagstjänster. Vidare krävs att entreprenören och banken träffas minst en gång och bygger upp ett ömsesidigt förtroende vid låneförfrågningar, till exempel vid uppstart av ett företag. Genom geografisk och social närhet skapas den tillit som behövs mellan långivare och låntagare. Samtidigt är dessa personliga möten ofta kostsamma och kostnaden är en positiv funktion av avståndet, det vill säga bor entreprenören längre från en bank tar det längre tid att ta sig dit och transaktionskostnaderna ökar. En annan aspekt är att den geografiska närheten ökar kunskapen hos banken om den miljö det nya företaget kommer att agera i, kunskap om entreprenörens rykte, samarbetspartners, och styrelsemedlemmar. Banken kan även nyttja sitt lokala nätverk för få information om entreprenören. Dessutom visar internationell forskning att den lokala banksektorn påverkar den övriga ekonomin.

I Sverige finns det relativt lite forskning på området men den som har genomförts visar på ett positivt samband mellan den lokala banksektorn och nyföretagande (Backman 2013). Fler banker och bankkontor (per invånare), och en ökad bankkonkurrens är positivt associerat med nya företag på den lokala marknaden. Analysen är baserad på en mycket detaljerad databas där varje bankkontor kan identifieras med avseende på geografisk plats (koordinater), storlek (antal anställda) och företagsbehörighet (företagsnamn). Denna detaljerade databas möjliggör en noggrann analys av förhållandet mellan nyföretagande och banker. För att tydliggöra förhållandet mellan den lokala banksektorn och nyföretagande visas i följande tabell en sammanfattning av denna statistiska analys gjord av Backman (2013). Analysen är genomförd på två olika regionala nivåer: kommuner och arbetsmarknadsregioner. Denna uppdelning är gjord för att se om det finns skillnader mellan den kommunala banksektorn och den på arbetsmarknadsnivå. Analysen är även uppdelad på kommuner som klassificeras som stad (storstad och stad enligt Jordbruksverkets definition) och landsbygd (landsbygd samt gles landsbygd enligt Jordbruksverkets definition).

TABELL 1 HUR DEN LOKALA BANKSEKTORN PÅVERKAR NYFÖRETAGANDET I SVERIGE (+: POSITIV PÅVERKAN,- : NEGATIV PÅVERKAN, 0: INGEN PÅVERKAN)

Faktor	Alla kommuner	Stad	Landsbygd
Storlek på bankkontor (kommun)	+	0	0
Andel fristående bankföretag (kommun)	+	+	+
Andel bankkontor (kommun)	+	+	+
Spar-bank (kommun)	0	0	0
Konkurrens (kommun)	+	0	+
Andel fristående bankföretag (arbetsmarknadsregion)	0	0	0
Andel bankkontor (arbetsmarknadsregion)	0	0	0
Konkurrens (arbetsmarknadsregion)	0	0	0

Modellen innehåller även ett antal kontrollvariabler: Andel högutbildade (+), Genomsnittsstorlek alla företag (-), Andel företag (+), Förändring i befolkning, 2009 till 2010 (+), Arbetslöshetsnivå (0), Antal nyföretagandebidrag (ingen påverkan), Dummy stad-landsbygd (0).

Som tabellen visar är den lokala banksektorn betydande för nyföretagandet i Sverige. Detta visas genom att genomsnittsstorleken på bankkontor, andel banker och bankkontor[1] har en positiv påverkan på nyföretagande för alla kommuner, dvs det generella mönstret. Vikten av tillgång till finansiella aktörer som kanaliserar kapital från långivare till låntagare stärks genom dessa resultat. Även en ökad konkurrensnivå inom den lokala banksektorn ökar nyföretagandet. Resultatet visar att en geografisk närhet till banker är viktig och att den lokala banksektorn tenderar att vara mycket lokal. Detta framkommer eftersom de kommunala variablerna, men inte de arbetsmarknadsregionala variablerna, påverkar nyföretagandet. Entreprenörer kan med all sannolikhet åka långt för att träffa en bank för att få ett lån beviljat. Men om en bank läggs ner på den lokala marknaden försvinner dess kunskap om den lokala ekonomiska miljön och alla formella och informella kontakter (nätverk) som behövs när beslut ska tas om entreprenörens låneförslag. Det finns betydande skillnader mellan stads- och landsbygdsmiljöer. Andel banker och bankkontor har en positiv inverkan på båda typer av regioner men större påverkan i rurala miljöer (en större koefficient). Ökad konkurrens är även viktigare för rurala miljöer. Dessa resultat beror till stor del på att det på landsbygden inte finns lika många alternativ till finansiering som det finns i städer (som riskkapital). Studier har även visat att banker fungerar som noder för information på

1. Andel (fristående) banker avser antal bankföretag, såsom Swedbank, Nordea etc. Bankkontor utgår inte från vilket företag som bankontoret tillhör.

landsbygden och är med andra ord viktiga inte enbart för finansiella transaktioner (Kilkenny och Nabart, 2002) utan även för nätverkande och informationsflöden.

Den bakomliggande studien är som tidigare nämnt utförd på svensk data. Resultatet kan med största sannolikhet appliceras på andra länder som har en liknande bankstruktur som Sverige och där banker står för den största andelen av utlåning, såsom Tyskland och Japan. Studier som är applicerade på Tyskland har till exempel funnit att tyska banker investerar cirka 75 procent av sitt kapital inom en radie på tio mil (Fritsch and Schilder, 2008).

Sveriges banksektor, 1993-2010

Med tanke på hur viktig den lokala banksektorn är för nyföretagandet i Sverige är det relevant att se hur utvecklingen i Sverige sett ut den senaste tiden. Antalet bankkontor i Sverige har över en knapp tjugoårsperiod (1993 till 2010) minskat från över 3000 till cirka 1800 vilket innebär en minskning på 40 procent. För att möjliggöra en mer detaljerad beskrivning av utvecklingen av bankkontor i Sverige delas landet upp i flera regiontyper: storstad, stad, landsbygd och gles landsbygd. [2]Utvecklingen av antalet bankkontor för dessa regiontyper presenteras i följande figur.

FIGUR 1 UTVECKLING AV ANTAL BANKKONTOR 1993 TILL 2010, REGIONALA INDELNINGAR

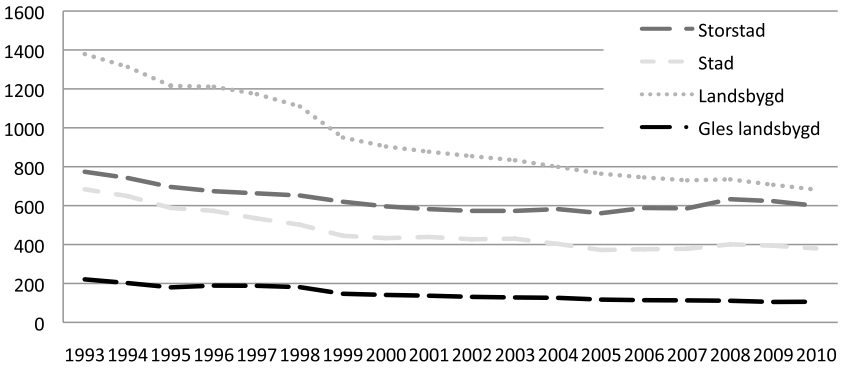

2. Indelningen bygger på den som görs på Jordbruksverket. Storstad är de kommuner som tillhör arbetsmarknadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö, Stad är övriga centralkommuner med tillhörande kranskommuner, Landsbygd är övriga kommuner med en befolkningstäthet över fem personer per km^2; och Gles landsbygd är resterande kommuner med en befolkningstäthet under fem personer per km^2.

De delar av Sverige där antalet bankkontor har varit mest stabilt är i Stockholms, Göteborgs och Malmös kommuner (Storstad). Här har bankkontoren till och med ökat på senare år. I mellanstora städer (Stad) minskade antalet bankkontor fram till 1998 och har sedan dess varit någorlunda konstant. Den största minskningen har dock skett i de kommuner klassificerade som Landsbygd och Gles landsbygd, år 1993 fanns det cirka 1400 bankkontor och 2010 var antalet strax under 700 på Landsbygden vilket innebär en minskning med 50 procent. Antalet bankkontor har med andra ord halverats under denna period. I regiontypen Gles landsbygd har antalet bankkontor minskat, i absoluta tal med cirka 110 bankkontor vilket även här innebär en minskning av hälften, 52 procent. Det finns med andra ord ett mönster där bankkontoren försvinner främst på landsbygden, det vill säga i kommuner där det redan finns färre bankkontor per capita. I storstaden har bankkontoren minskat med cirka 23 procent och i staden har det skett en minskning med cirka 44 procent.

Den geografiska spridningen av banker

Alla kommuner i Sverige har tillgång till minst ett bankkontor, trots detta har Sverige en låg bankkontorstäthet vid en jämförelse med andra europeiska länder. Sveriges fördelning av bankkontor redovisas i figur 2 för år 2010. Bankkontoren är uppdelade på sådana som tillhör sparbanker (röda prickar) och sådana som tillhör kommersiella banker (svarta prickar). De följande två figurerna (figur 3 och 4) förtydligar den geografiska spridningen av banker i Sverige dels genom en klusteranalys av antalet bankföretag (vänstra bilden) dels antalet bankkontor (högra bilden) år 2010.

Som illustreras i figur 2 är de flesta bankkontoren lokaliserade i södra delen av Sverige och storstäderna har fler bankkontor än övriga landet. Detta resultat är föga överraskande då det följer hur befolkningen är fördelad i landet. Att Stockholm har många bankkontor är naturligt eftersom Stockholm är finansiellt centrum för Sverige samt övriga Norden. Figur 3 och 4 ger en bild över hur bankföretagen och bankkontoren är fördelade över Sverige. Röda områden har fler bankföretag/bankkontor än vad som kan förväntas genom en slumpmässig fördelning av bankföretag/bankkontor. Blå områden har på motsvarande sätt färre bankföretag/bankkontor. Återigen ser vi att det finns en överrepresentation av bankkontor och bankföretag i Stockholmsområdet. Vad gäller bankkontor finns en jämn fördelning utanför Stockholmsområdet. Med hänseende på bankföretag finns fler bankföretag i Skåne och Halland, vilket främst beror på antalet sparbanker (vilket framgår av figur 2). Dalsland och Värmland har färre bankföretag än vad en slumpmässig fördelning hade gett.

FIGUR 2 - 4

Figur 2: Antal bankkontor 2010

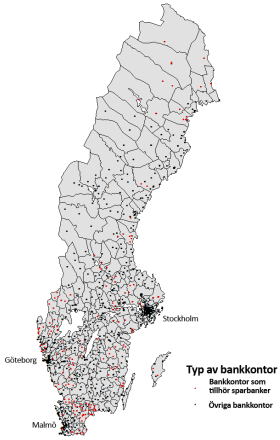

Figur 3: Klusteranalys, antal bankföretag

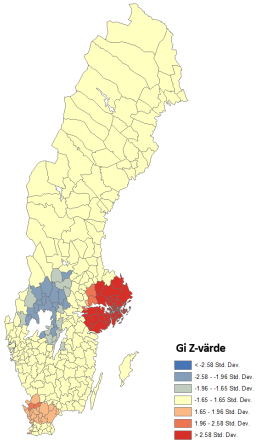

Figur 4: Klusteranalys, antal bankkontor

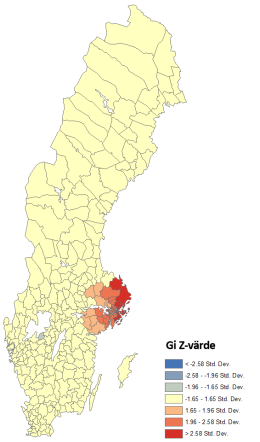

Sammanfattning och policyslutsatser

Denna policysammanfattning ger en inblick i vikten av en väl fungerande banksektor på den lokala marknaden. Utvecklingen i Sverige visar en kraftig minskning av antalet bankkontor från 1993 till 2010. En uppdelning på olika regiontyper i Sverige visar att antalet bankkontor främst har minskat på landsbygden. Detta kan vara problematiskt då dessa regioner ofta redan har låg tillgänglighet till banker. Nedläggningar av bankkontor försämrar denna tillgänglighet ytterligare. Vid avveckling av ett bankkontor försvinner dess kunskap om den lokala marknaden, personlig kunskap om entreprenörers tidigare historia samt bankens upparbetade nätverk. Detta ökar den asymmetriska informationen – informationsbarriären – mellan entreprenören och banken och kan innebära att färre entreprenörer med potentiellt lönsamma projekt får beviljat lån. Utan lån kan de inte starta sitt företag.

Att ha en väl fungerande lokal banksektor är därför viktigt. Forskning visar att det finns ett positivt samband mellan antalet bankkontor och banker (per invånare), ökad konkurrens mellan banker, och andelen nyföretagande. Detta samband bygger på en ökad tillgänglighet till finansiellt kapital för entreprenören. Banker kan även fungera som viktiga parter för spridande och sammanfogande av information och aktörer.

Baserat på denna korta sammanfattning av teoretiska motiv och beskrivande statistik bör följande policyimplikationer tas i åtanke:

- Närheten till banker och bankkontor är viktig för en välmående och dynamisk ekonomi. Det kan vara kritiskt att lägga ned bankkontor, särskilt på de marknader där tillgängligheten till banker redan är låg. Här finns det utrymme för staten att ingripa och sätta upp riktlinjer för hur tillgängligheten till banker ska se ut. Ett förslag är att besluta om en lägsta nivå av bankkontor som måste uppfyllas givet storleken på regionen. Detta är dock problematiskt eftersom bankkontor som har lagts ner inte har varit lönsamma nog och därför kan det vara svårt för staten att sätta riktlinjer. I dessa fall är det nödvändigt att staten ger subventioner för att starta och driva fristående sparbanker under en given tidsperiod.

- Sammanslagning och uppköp av banker som försämrar den lokala bankkonkurrensen kan påverka nyföretagandet negativt. I USA mäts och kontrolleras bankkonkurrensen med hjälp av ett koncentrationsmått (Herfindahl-Hirschman index). Om detta mått överstiger ett givet värde iakttas restriktivitet i att ytterligare minska konkurrensen genom till exempel uppköp och sammanslagningar. I dessa fall begärs att en ytterligare analys utförs för att se om företagen bryter mot antitrust-lagar, dvs lagar som bekämpar monopol och karteller. Sverige kan lära från detta och införa ett liknande förfarande där man systematiskt beräknar konkurrenssituationen på en marknad och vid signaler om minskad konkurrens begär en ytterligare genomgång av marknaden och konsekvenserna av att banker slås ihop. I dessa situationer kan man sedan besluta om sammanslagningen ska få genomföras eller ej.

- Nya bankaktörer på den svenska marknaden leder till positiva effekter då konkurrensen och antalet bankkontor och bankföretag per capita ökar. Marknaden bör därmed inte begränsas och regleras utan även fortsättningsvis hållas tillgänglig som idag.

- För att minska informationsbarriärer mellan långivare och låntagare föreslås ökad utbildning och kunskap för blivande entreprenörer angående företagsbeskrivningar och affärsplaner. Detta bör vara en naturlig ingrediens inom ramen för Skolverkets och Tillväxtverkets arbete för att främja entreprenörskap i enlighet med regeringens strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet.

- Basel III, den regleringsstandard som ställer krav på banker gällande kapital och likviditet, kan komma att innebära att bankernas utlåning minskar. Detta kan ha större påverkan på landsbygden där de finns färre alternativ till externt kapital. Sverige bör baserat på detta vara försiktiga med att sätta stränga kapitaltäckningskrav eftersom det kan slå hårt mot stora delar av Sverige.

Referenser

Backman, M., (2013). *Regions, Human Capital and New Firm formation*, JIBS Dissertation Series No.86, Jönköping University, Jönköping.

Berggren, B., Lindström, G., and Olofsson, C. (2001). Tillväxt och finansiering i mindre företag. In P. Davidsson, F. Delmar, and J. Wiklund (Red.), *Tillväxtföretagen i Sverige* (pp. 250-271). Stockholm: SNS Förlag.

Berggren, B., and Silver, L. (2010). Financing entrepreneurship in different regions: The failure to decentralise financing to regional centres in Sweden. *Journal of Small Business and Enterprise Development,* 17(2), 230-246.

Fritsch, M., and Schilder, D. (2008). Does venture capital investment really require spatial proximity? An empirical investigation. *Environment and Planning A*, 40 (9), 2114-2131.

Kilkenny, M. och L. Nabart (2002) "Keystone Sector Identification" Kapitel16 i *Trade, Networks, and Hierarchies: Modeling Regional and Interregional Economies*, redigerad av G.J. D. Hewings, M. Sonis, och D. Boyce, New York: Springer-Verlag.

Författaren

MIKAELA BACKMAN

Mikaela Backman är ekon dr i nationalekonomi vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping (JIBS) och del av CEnSE (Centre for Entrepreneurship and Spatial Economics). Backman är även verksam vid CESIS (Centre of Excellence for Science and Innovation Studies) ett gemensamt forskningscentrum mellan KTH och JIBS. Hennes forskning fokuserar på hur kapital, både humankapital och finansiellt kapital, påverkar den regionala utvecklingen där nyföretagande har en väsentlig roll.

Denna PS från Entreprenörskapsforum fokuserar på bankernas betydelse för nyföretagande och ger en inblick i vikten av en väl fungerande banksektor på den lokala marknaden. Utvecklingen i Sverige visar en kraftig minskning av antalet bankkontor från 1993 till 2010. Enligt forskningsresultat kan en nedläggning av lokala bankkontor dämpa nyföretagandet i en region. Baserat på dessa resultat levererar författaren fem angelägna policyrekommendationer.

Policysammanfattningen är författad av Mikaela Backman, ekon dr Internationella Handelshögskolan i Jönköping.

ENTREPRENÖRSKAPS FORUM

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE